

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه رازی است.



دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه زبان و ادبیات عرب

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته ی زبان و ادبیات عرب
گرایش زبان عربی

عنوان پایان نامه

مضامین اسلوب تأکید در نامه ها و کلمات قصار نهج البلاغه

استاد راهنما:
دکتر علی اکبر محسنی

استاد مشاور:
دکتر شهریار همتی

نگارش:
شهیلا محمدی گواور

زمستان ۱۳۹۱

تقدیم به:

پدرم به پاس همه فداکاری‌ها و از خود گذشتگی‌هایش

و به مادرم که تنها پناه لحظه‌های تنهایی‌ام است و آفتاب

وجودش تابان و سخاوت نگاهش بدرقه راهم است.

و تقدیم به همسرم به پاس مهربانی‌هایش

و تمام معلمانی که عمر پر ارزش خود را در جهت رسیدن

شاگردانشان به قله‌های علم و دانش سپری کرده و می‌کنند.

تقدیر و تشکر

در آغاز شکر خدایی را که مرا در پیمودن این مسیر یاری نمود و همواره یاور و گره گشای مشکلات من بود و همچنین سپاس خالصانه خود را به استاد ارجمند جناب دکتر علی اکبر محسنی ابراز می‌دارم که در نگارش این پایان نامه مرا همراهی نمودند و مرا با مساعدت‌ها و راهنمایی‌های بسیار ارزشمند خود همواره هدایت و یاری نمودند و همچنین از راهنمایی‌های جناب دکتر شهریار همتی در نگارش این پایان نامه کمال تشکر و قدر دانی را دارم و از همه اساتید گروه زبان و ادبیات عرب آقایان دکتر سلیمی، دکتر محسنی، دکتر همتی، دکتر سبزیان‌پور و دکتر زینی‌وند و دکتر امیری که افتخار شاگردی در محضر مبارکشان را داشته‌ام، تقدیر و تشکر می‌نمایم.

چکیده

در هر زبانی روشهای گوناگونی برای بیان معانی وجود دارد که نویسنده یا گوینده با بهره‌گیری مناسب از هر یک سعی دارد موضوع مورد نظر خود را به ذهن و اندیشه‌ی مخاطب نفوذ دهد. اسلوب تأکید که یکی از مهمترین مباحث علم بلاغت به شمار می‌رود از جمله‌ی این روشهاست و می‌توان آنرا در آثار نفیس بسیاری از سخن‌پردازان وادیبان این علم یافت و آن عبارت است از تشبیه و تمکین یک معنی و مفهوم در ذهن مخاطب با بهره‌گیری از ادوات و اسلوبهای خاص بیانی.

در نهج البلاغه برای انتقال مفاهیم والا و ارزشمند روشهای گوناگونی بکار رفته که از جمله آنها اسلوب تأکید می‌باشد، با تأمل در نامه‌ها و کلمات قصار در می‌یابیم که بیشترین روشهای تأکیدی بکار رفته در آنها اسلوب قصر و قسم و مضارع مؤکد می‌باشد، که امام(ع) آنها را در اوج زیبایی و شیوایی برای تأکید بر مضامین اعتقادی، سیاسی، اقتصادی، نظامی و اخلاقی بکار گرفته است و تجزیه و تحلیل آنها آدمی را در جهت برنامه‌های انسان ساز سوق می‌دهد.

فصل اول: کلیات تحقیق

۲	۱-۱- بیان مسأله
۲	۲-۱- فرضیه ها
۲	۳-۱- پیشینه موضوع
۳	۴-۱- اهمیت موضوع و اهداف آن
۳	۶-۱- روش تحقیق:

فصل دوم: نگاهی به اسلوبهای تأکید در کلام عرب به ویژه قرآن کریم

۵	۱-۲- تعریف تأکید:
۵	۲-۲- تأکید در علم بیان
۶	۳-۲- تأکید در علم بدیع
۶	۴-۲- تأکید در علم معانی
۶	۱-۴-۲- حروف
۶	۱-۴-۲-۱- حروف زاید
۷	۲-۴-۲-۱- حروف معانی
۷	۲-۴-۲-۱-۲- حروفی که برای تأکید وضع شده اند
۷	۲-۴-۲-۱-۲- حروفی که به دلالت ضمنی برای تأکید وضع شده اند
	۲-۴-۲-۱-۳- حروفی که بنا به شرایطی برای تأکید وضع شده اند و مفید بخش ...
۱۱	تأکید هستند
۱۳	۲-۴-۲-۲- قسم
۱۳	۳-۴-۲- تأکید صناعی
۱۴	۴-۴-۲- صیغه‌های مبالغه
۱۴	۵-۴-۲- قصر:
۱۶	۶-۴-۲- تأکید و اسلوبهای آن در قرآن

فصل سوم: نگرشی کلی به اسلوبهای تأکید به کار رفته در نهج البلاغه

۲۱	۱-۳- اسلوب ادبی نهج البلاغه
۲۱	۲-۳- اسلوبهای تأکید نهج البلاغه
۲۱	۱-۲-۳- حصر و قصر
۲۲	۲-۲-۳- قسم

- ۳-۲-۳- نون تأکید خفیفه و ثقیله..... ۲۳
- ۴-۲-۳- حروف معانی و حروف زاید ۲۴
- ۱-۴-۲-۳- حروف معانی..... ۲۴
- ۲-۴-۲-۳- حروف زاید:..... ۲۶
- ۳-۴-۲-۳- تأکید لفظی و معنوی ۲۷
- ۴-۴-۲-۳- صیغه مبالغه..... ۲۷

فصل چهارم: مضامین اسلوب تأکید در نامه ها و کلمات قصار

بخش اول: مضامین اعتقادی اسلوب تأکید در نامه ها و کلمات قصار

- ۱-۴- تعریف توحید..... ۲۹
- ۱-۱-۴- اقسام توحید ۳۰
- ۱-۱-۱-۴- توحید ذاتی: ۳۰
- ۲-۱-۱-۴- توحید صفاتی ۳۱
- ۱-۲-۲-۱-۴- تأکید بر علم و آگاهی خداوند بر اسرار عالمیان..... ۳۱
- ۲-۲-۲-۱-۴- تأکید بر عظمت و قدرت خداوند..... ۳۲
- ۳-۲-۲-۱-۴- توحید افعالی ۳۳
- ۱-۳-۲-۲-۱-۴- خلقت هستی از آن خداوند است..... ۳۴
- ۴-۲-۲-۴- توحید عبادی ۳۴
- ۱-۴-۲-۲-۴- تنها خدا شایسته ی عبادت و پرستش است..... ۳۴
- ۲-۴-۲-۲-۱-۴- انواع عبادت از دیدگاه امام علی(ع) ۳۷
- ۳-۴-۲-۲-۴- توکل بر خدا در همه ی امور..... ۳۷
- ۳-۱-۴- معاد و قیامت ۳۹
- ۱-۳-۱-۴- تأکید بر اینکه دنیا محل عبور و توشه گرفتن است نه ماندن و لذت بردن..... ۴۰
- ۲-۳-۱-۴- تنها خداوند مالک مبدأ و معاد است..... ۴۱
- ۳-۳-۱-۴- تأکید بر حسابرسی در دنیا قبل از فرارسیدن قیامت..... ۴۱
- ۴-۳-۱-۴- دشمنی با خلق بدترین توشه ی قیامت..... ۴۱
- ۵-۳-۱-۴- توشه آخرت را مبنای خوشحالی و اندوه خود قرار دادن..... ۴۲
- ۴-۱-۴- مرگ..... ۴۲
- ۱-۴-۱-۴- یاد مرگ و پرهیز از غفلت زدگی ۴۳
- ۲-۴-۱-۴- تأکید بر آمادگی برای رویارویی با مرگ..... ۴۴
- ۳-۴-۱-۴- تأکید بر عبرت گرفتن از تاریخ گذشتگان..... ۴۶
- ۱-۳-۴-۱-۴- عبرت، راه انتقال تجربه هاست..... ۴۶

- ۴۷-۱-۴-۳-۲- عبرت، چراغ راه آینده.....
- ۴۸-۱-۴-۳-۳- اسباب عبرت گرفتن.....
- ۴۸-۱-۴-۴- مرگ قانونی فراگیر است.....
- ۴۹-۱-۴-۵- مرگ نگهبان آدمی.....
- ۴۹-۱-۴-۶- پرهیز از خسران و تباهی زاد و توشه.....
- ۵۰-۱-۴-۵- اهل البیت(ع).....
- ۵۰-۱-۴-۵- فضیلت های اهل بیت(ع).....
- ۵۱-۴-۵-۱- تأکید بر اینکه تنها اهل بیت شایسته ی جانشینی پیامبر هستند ۵۳
- ۵۵-۱-۴-۵-۲- اهل بیت(ع) شاخص جهت گیری دین اند.....
- ۵۵-۱-۴-۵-۳- اهل بیت(ع) بهترین مفسران قرآن.....
- ۵۶-۱-۴-۴-۵- اهل بیت(ع) تنها به خدا عشق می ورزند.....
- ۵۶-۱-۴-۶- فضیلت های امام علی(ع).....
- ۵۶-۱-۴-۶-۱- علم و آگاهی امام(ع) به تمام مسائل و اخبار غیب.....
- ۵۹-۱-۴-۶-۲- امام علی(ع) و شناساندن اسلام به دیگران.....
- ۵۹-۱-۴-۶-۳- امام(ع) لایق ترین افراد به خلافت.....
- ۶۰-۱-۴-۷- نماز محور پذیرش سایر عبادات.....
- ۶۰-۱-۴-۸- قرآن.....
- ۶۱-۱-۴-۸-۱- تأکید بر اجتناب از جدال با قرآن.....
- ۶۲-۱-۴-۸-۲- قرآن بیانگر اخبار حال، گذشته و آینده است.....
- ۶۲-۱-۴-۹- اخبار ظهور مهدی(ع) در نهج البلاغه.....

بخش دوم:

- ۶۴-۲-۴- مضامین سیاسی اسلوب تأکید در نامه ها و کلمات قصار.....
- ۶۴-۲-۴-۱- حکومت و سیاست در نهج البلاغه.....
- ۶۴-۲-۴-۱- مفهوم حکومت از دیدگاه امام(ع).....
- ۶۶-۲-۴-۱-۲- ضرورت حکومت از دیدگاه امام(ع).....
- ۶۶-۲-۴-۱-۳- اهداف اصلی حکومت اسلامی.....
- ۶۶-۲-۴-۱-۳- احیای حق و عدالت و دفع باطل و ستم.....
- ۶۸-۲-۴-۱-۴- پشتوانه ی حکومت از دیدگاه امام(ع).....
- ۷۰-۲-۴-۲- ویژگی های حاکم اسلامی از دیدگاه امام علی(ع).....
- ۷۱-۲-۴-۲-۱- حاکم باید از دنیاپرستی و تجمل گرایی بپرهیزد(ساده زیست باشد).....
- ۷۲-۲-۴-۲-۲- حاکم اسلامی نباید تابع هوا و هوس باشد.....
- ۷۳-۲-۴-۲-۳- حاکم باید شجاع باشد.....
- ۷۴-۲-۴-۲-۴- حاکم باید به طبقات مختلف اجتماعی آگاه باشد.....

- ۳-۲-۳- حقوق مردم بر حاکم اسلامی..... ۷۶
- ۴-۲-۳-۱- مشورت با مردم وآگاه کردن آنها ۷۶
- ۴-۲-۳-۲- تلاش برای حل مشکلات مردم ۷۷
- ۴-۲-۳-۳- دوری از تندخویی و خشم بر مردم ۷۷
- ۴-۲-۳-۴- مدارا با مردم ونیکی به آنان ۷۸
- ۴-۲-۳-۵- حاکم باید ارتباطش با مردم بویژه فرودست پیوسته باشد ۷۸
- ۴-۲-۳-۶- حاکم باید رازدار مردم باشد ۷۹
- ۴-۲-۳-۷- حاکم باید هم به طبقات محروم توجه کند، و هم به عبادات و جهاد در راه خدا..... ۸۰
- ۴-۲-۳-۸- حاکم باید به اتحاد دعوت کند واز تفرقه جلوگیری نماید ۸۱
- ۴-۲-۳-۹- حاکم افزون بر مدارا با مردم در مواقع لازم نیز باید قاطع باشد ۸۲
- ۴-۲-۳-۱۰- حاکم باید از طریق تأمین آسایش ورفاه عمومی بردلهای مردم حکومت کند ۸۳
- ۴-۲-۳-۱۱- حاکم اسلامی باید در همه حال به خدا و سنت پیامبر تمسک جوید..... ۸۳
- ۴-۲-۳-۱۲- حاکم باید از فریبکاری ونیرنگ حتی با دشمن بپرهیزد ۸۵
- ۴-۲-۳-۱۳- حاکم باید از همکاران فاسد و نادان اجتناب کند ۸۶
- ۴-۲-۳-۱۴- حاکم باید به حفظ شأن معنوی و معیشتی قاضی توجه کند ۸۷
- ۴-۲-۳-۱۵- حاکم باید خدمت را بی منت انجام دهد و خلف وعده نکند ۸۷
- ۴-۲-۳-۱۶- حاکم باید شایسته سالار و حق محور باشد..... ۸۷
- ۴-۲-۳-۱۷- تأکید بر اجرای عدالت به عنوان تنها راه جلب اعتماد عمومی..... ۸۸
- ۴-۲-۳-۱۸- تأکید امام بر مظلومیتش در خلافت ۸۸
- ۴-۲-۳-۱۹- بی گناهی امام در قتل عثمان ۹۱
- ۴-۲-۳-۲۰- مشکلاتی که جامعه ی امام(ع) با آنها روبرو بود..... ۹۲
- ۴-۲-۳-۲۱- روانشناختی ناکثین ۹۳
- ۴-۲-۳-۲۲- دنیاطلبی ناکثین..... ۹۳
- ۴-۲-۳-۲۳- ناکثین افرادی فریبکار و نیرنگ بازند..... ۹۴
- ۴-۲-۳-۲۴- قاطعیت امام(ع) در مقابل ناکثین..... ۹۴
- ۴-۲-۳-۲۵- روانشناختی قاسطین ۹۵
- ۴-۲-۳-۲۶- قاسطین افرادی نیرنگ باز و ریاکارند..... ۹۵
- ۴-۲-۳-۲۷- قاسطین افرادی دنیا پرستند ۹۷
- ۴-۲-۳-۲۸- زنده شدن ارزشهای جاهلی در حکومت قاسطین..... ۹۸
- ۴-۲-۳-۲۹- شجاعت امام در برابر قاسطین ۹۹
- ۴-۲-۳-۳۰- ارزش ثروت در اسلام..... ۱۰۱

- ۱۰۲-۹-۲-۴ آثار بیت المال در جامعه از دیدگاه امام(ع).....
- ۱۰۳-۱۰-۲-۴ -مسئولیت‌های حاکم نسبت به بیت المال مسلمانان.....
- ۱۰۴-۱۰-۲-۴-۱ حاکم باید بر حفظ بیت المال و توزیع عادلانه ی آن دقت کافی داشته باشد.....
- ۱۰۵-۱-۱-۱۰-۲-۴ حاکم باید بیش از أخذ مالیات به رفاه مردم توجه کند.....
- ۱۰۶-۲-۱-۱۰-۲-۴ حاکم باید در انتخاب مشاوران و کارگزاران مالیاتی حساس باشد.....
- ۱۰۷-۳-۱-۱۰-۲-۴ پرهیز از خشونت و ترساندن مردم هنگام گرفتن مالیات.....
- ۱۰۸-۴-۱-۱۰-۲-۴ نگرفتن لوازم ضروری به جای مالیات.....
- ۱۰۸-۵-۱-۱۰-۲-۴ به محدوده‌ی اموال مردم احترام بگذارد.....
- ۱۰۸-۶-۱-۱۰-۲-۴ حاکم باید از حقوق حیوانات حمایت کند.....
- ۱۰۸-۱۱-۲-۴ فقر و پیامدهای آن در نهج البلاغه.....
- ۱۰۹-۱-۱۱-۲-۴ ریشه های فقر از دیدگاه امام(ع).....
- ۱۱۰-۲-۱۱-۲-۴ تشویق به فقر زدایی و یاری رساندن به فقرا.....
- ۱۱۱-۱۲-۲-۴ مسائل نظامی و اندیشه های فرماندهی نظامی امام(ع).....
- ۱۱۱-۱-۱۲-۲-۴ اجتناب از خونریزی و دعوت به صلح و آرامش در اندیشه ی امام(ع).....
- ۱۱۳-۲-۱۲-۲-۴ توجه به وضع معیشتی نظامیان.....
- ۱۱۳-۳-۱۲-۲-۴ ویژگی های فرمانده و رهبر نظامی از دیدگاه امام(ع).....
- ۱۱۴-۴-۱۲-۲-۴ لزوم اطاعت از فرماندهی.....
- ۱۱۵-۵-۱۲-۲-۴ حفظ اسرار نظامی.....
- ۱۱۵-۶-۱۲-۲-۴ فرمانده باید به مسائل نظامی آگاه باشد.....
- ۱۱۶-۷-۱۲-۲-۴ جهاد با نیت خالص.....

بخش سوم

- ۱۱۷-۳-۴ مضامین اخلاقی اسلوب تأکید در نامه ها و کلمات قصار.....
- ۱۱۷-۱-۳-۴ اخلاق در نهج البلاغه.....
- ۱۱۷-۱-۱-۳-۴ اخلاقی فردی.....
- ۱۱۸-۱-۱-۱-۳-۴ تأکید بر شکرگذاری نعمتها.....
- ۱۱۹-۲-۱-۱-۳-۴ عقل و بکارگیری آن.....
- ۱۲۰-۱-۲-۱-۱-۳-۴ انواع عقل از دیدگاه امام(ع).....
- ۱۲۱-۲-۲-۱-۱-۳-۴ برتری عقل بر دیگر نیروها.....
- ۱۲۱-۳-۲-۱-۱-۳-۴ ارزش عقل و آثار آن.....
- ۱۲۲-۱-۳-۲-۱-۱-۳-۴ عقل باعث نجات آدمی می شود.....
- ۱۲۳-۲-۳-۲-۱-۱-۳-۴ تکیه نکردن بر آرزوها نشانه ی عقل است.....

- ۳-۳-۲-۱-۱-۳-۴ - شکیبایی در برابر نادان نشانه ی عقل و باعث ازدیاد
 ۱۲۳.....دوستان می شود.....
- ۴-۳-۲-۱-۱-۳-۴ - نتیجه ی بکارگیری عقل و دوراندیشی، سلامت است ۱۲۳
 ۱۲۴.....آفتهای عقل.....۳-۱-۱-۳-۴
- ۱-۳-۱-۱-۳-۴ - شوخی بیجا، آفت عقل است.....۱۲۴
 ۱۲۴.....هوا و هوس آفت عقل است.....۲-۳-۱-۳-۴
- ۳-۳-۱-۱-۳-۴ - حرص و طمع آفت عقل است.....۱۲۴
 ۴-۳-۱-۱-۳-۴ - خودپسندی آفت عقل است.....۱۲۵
 ۴-۱-۱-۳-۴ - جهل و آثار آن.....۱۲۵
- ۱-۴-۱-۱-۳-۴ - عیب جویی از دیگران.....۱۲۶
 ۲-۴-۱-۱-۳-۴ - دومین نشانه ی احمق اقدام به کارها پیش از موعد آنها.....۱۲۶
 ۳-۴-۱-۱-۳-۴ - رفتار جاهل با افراط و تفریط همراه است.....۱۲۷
 ۴-۴-۱-۱-۳-۴ - جاهل تنها با آزاد دادن پند می گیرد، اما عاقل با اندرز.....۱۲۷
 ۵-۴-۱-۱-۳-۴ - عبادت های جاهل سودی در بر ندارد.....۱۲۸
 ۶-۴-۱-۱-۳-۴ - پر گویی از نشانه های انسان جاهل است.....۱۲۸
 ۵-۱-۱-۳-۴ - تفاوت عاقل و جاهل در سخن گفتن و سکوت.....۱۲۹
 ۶-۱-۱-۳-۴ - تأکید بر علم اندوزی.....۱۳۰
 ۱-۶-۱-۱-۳-۴ - تأکید بر پیوستگی علم و عمل.....۱۳۲
 ۲-۶-۱-۱-۳-۴ - احترام به استاد.....۱۳۳
 ۷-۱-۱-۳-۴ - صبر و بردباری.....۱۳۳
 ۱-۷-۱-۱-۳-۴ - تشویق نفس به صبر و بردباری.....۱۳۴
 ۸-۱-۱-۳-۴ - قناعت.....۱۳۵
 ۹-۱-۱-۳-۴ - ارزش تواضع و فروتنی.....۱۳۸
 ۱۰-۱-۱-۳-۴ - مقایسه ی عفیف با شهید.....۱۳۸
 ۱۱-۱-۱-۳-۴ - پرهیز از بدگمانی.....۱۳۹
 ۱۲-۱-۱-۳-۴ - استغفار و آثار وضعی آن.....۱۳۹
 ۱-۱۲-۱-۱-۳-۴ - استغفار عامل حفظ امنیت مسلمانان از خشم خداست.....۱۴۰
 ۲-۱۲-۱-۱-۳-۴ - استغفار مانع ناامیدی از رحمت خداست.....۱۴۰
 ۳-۱۲-۱-۱-۳-۴ - شرایط استغفار.....۱۴۱
 ۱۳-۱-۱-۳-۴ - ارزش سحر خیزی.....۱۴۱
 ۲-۳-۴ - اخلاق اجتماعی.....۱۴۲
 ۱-۲-۳-۴ - امر به معروف و نهی از منکر.....۱۴۲
 ۱-۱-۲-۳-۴ - ارزش امر به معروف و نهی از منکر.....۱۴۲

- ۱۴۳.....۲-۱-۲-۳-۴- خداوند به نیکوکاری امر و از زشتی نهی نموده است.....
- ۱۴۳.....۳-۱-۲-۳-۴- ویژگی آمر به معروف و ناهی از منکر.....
- ۱۴۳.....۴-۱-۲-۳-۴- مراتب امر به معروف و نهی از منکر.....
- ۱۴۴.....۳-۳-۴- دوستی.....
- ۱۴۵.....۱-۳-۳-۴- معیارهای انتخاب دوست.....
- ۱۴۶.....۲-۳-۳-۴- رعایت حقوق دوستی.....
- ۱۴۷.....۴-۳-۴- توجه به تربیت جوانان.....
- ۱۴۸.....۵-۳-۴- دوری از دشمنی زیاد.....
- ۱۴۸.....۶-۳-۴- عناصر موعظه ای نهج البلاغه(نامه ها و کلمات قصار).....
- ۱۴۸.....۱-۶-۳-۴- تقوا.....
- ۱۴۹.....۱-۱-۶-۳-۴- آثار و فواید تقوا.....
- ۱-۱-۶-۳-۴- تقوا موجب غلبه بر هوا و هوس و باعث نجات انسان
- ۱۴۹.....می شود.....
- ۱۵۰.....۲-۱-۱-۶-۳-۴- تقوا مایه ی عزت و کرامت انسان است.....
- ۱۵۱.....۳-۱-۱-۶-۳-۴- باتقوا زندگی هدفمند می شود.....
- ۱۵۱.....۷-۳-۴- ویژگی های پارسایان.....
- ۱۵۲.....۱-۷-۳-۴- اخلاق فردی پارسایان.....
- ۱۵۲.....۱-۱-۷-۳-۴- نگاه پارسایان به دنیا بدبینانه است.....
- ۱۵۳.....۲-۱-۷-۳-۴- پارسایان بین خوف و رجا هستند.....
- ۱۵۴.....۳-۱-۷-۳-۴- پارسایان در برابر سختی ها بردبارند.....
- ۱۵۵.....۲-۷-۳-۴- اخلاق اجتماعی پارسایان.....
- ۱۵۵.....۱-۲-۷-۳-۴- پارسایان در کار خیر شتابانند.....
- ۱۵۵.....۲-۲-۷-۳-۴- با بخشش، بزرگی حاصل می شود.....
- ۱۵۶.....۸-۳-۴- زهد.....
- ۱۵۷.....۹-۳-۴- دنیا و ویژگی های آن از منظر امام علی(ع).....
- ۱۵۷.....۱-۹-۳-۴- ویژگی های دنیای ممدوح.....
- ۱۵۸.....۱-۱-۹-۳-۴- دنیا سرای آزمایش دادن و تلاش نمودن است.....
- ۲-۱-۹-۳-۴- تأکید بر اینکه هر آنچه در دنیا انجام می دهیم متناسب با آن
- ۱۵۹.....نتیجه خواهیم گرفت.....
- ۱۶۰.....۲-۹-۳-۴- ویژگی های دنیای مذموم.....
- ۱۶۱.....۱-۲-۹-۳-۴- لازمه ی کسب بصیرت و آگاهی بی رغبتی به دنیاست.....
- ۱۶۱.....۲-۲-۹-۳-۴- تأکید بر اینکه دنیا محل گذر و بی قراری است.....
- ۱۶۲.....۳-۲-۹-۳-۴- تأکید بر ناچیز بودن نعمت های دنیا در برابر نعمت های آخرت.....

- ۴-۳-۹-۲-۴- تأکید بر اینکه رزق بندگان پیشاپیش مقسوم است.....۱۶۳
- ۴-۳-۹-۲-۵- دنیا برای آدمی سیر یکنواخت ندارد و هویتی متحول دارد.....۱۶۳
- ۴-۳-۹-۲-۶- ظاهر دنیا فریبنده و باطن آن کشنده است.....۱۶۴
- ۴-۳-۹-۲-۷- علاقه به دنیا باعث غم و اندوه و ضرر و زیان می شود.....۱۶۵
- ۴-۳-۹-۲-۸- دنیا جزگرسنگی، ندامت و بدبختی چیزی برای مردم به همراه ندارد.....۱۶۶
- ۴-۳-۹-۲-۸- رابطه ی دنیا و آخرت از دیدگاه امام(ع).....۱۶۶
- ۴-۳-۱۰- اوصاف دنیاپرستان.....۱۶۷
- ۴-۳-۱۰-۱- دنیاپرستان همواره نگران از دست دادن دنیایند و آرامش ندارند.....۱۶۷
- ۴-۳-۱۰-۲- دنیاپرستان هدف تیرهای کشنده مرگ اند.....۱۶۸
- ۴-۳-۱۰-۳- دنیاپرستان خلق و خوی درندگان را به خود می گیرند.....۱۶۸
- ۴-۳-۱۰-۴- دنیاپرستان در قیامت نیز از همه حسرت بارترند.....۱۶۹
- ۴-۳-۱۰-۵- بیزاری امام(ع) از دنیا و زخارف آن.....۱۶۹
- نتیجه گیری.....۱۷۱
- منابع و مأخذ.....۱۷۴

مقدمه

برای بیان هر موضوعی در ابتدا باید از روشها و شیوه های خاصی استفاده نمود، تا اینکه از یک سو هدف از کلام حاصل گردد و از سوی دیگر مخاطبان را تحت تأثیر قرار دهد. علم بلاغت نیز دارای اقسام مختلفی است که هر یک در قالب خاصی بکاررفته اند. براساس اسلوب تأکیدی از روشهای کلامی است که در کلام عرب از اهمیت ویژه ای برخوردار می باشد، و در نهج البلاغه نیز بصورت زیبا و شیوا به کار رفته است، پس به جرأت میتوان بیان داشت که از میان بیست روش تأکیدی مهمترین آنها اسلوب قصر و قسم هستند که به وضوح می توان اینهارا در کتاب نهج البلاغه یافت. امام علی (ع) برای انتقال مضامین بلندخویش از این اسلوب هابهره فراوان جسته اند تا افراد مختلف جامعه بتوانند به راحتی جلوه های زیبایی و فصاحت بیان را در سخنان گهربار ایشان دریابند و درک نمایند.

در این پایان نامه سعی بر این است که اسلوبهای تأکید و مضامین گوناگون آنها را در رسائل و کلمات قصار نهج البلاغه مورد بحث و بررسی قرار گیرد و مشخص شود که کاربرد این شیوه در این مباحث به چه میزان در خدمت مضامین مختلف قرار گرفته است.

به طور کلی این رساله مشتمل بر پنج فصل می باشد از جمله:

۱. فصل اول: کلیات تحقیق؛ در این فصل بیان اهداف رساله و فرضیات و روش تحقیق و ارائه شده است.
۲. فصل دوم: نگاهی کلی به اسلوبهای تأکید در کلام عرب و بویژه قرآن کریم می باشد.
۳. فصل سوم: در این فصل نگرشی کلی به اسلوبهای تأکید به کار رفته در نهج البلاغه داریم.
۴. فصل چهارم: مشتمل بر سه باب می باشد، باب اول مضامین اعتقادی، باب دوم مضامین سیاسی، اقتصادی، نظامی و باب سوم مضامین اخلاقی می باشد.

روش کار در این رساله به صورت فیش برداری و تحقیق و مطالعه بر روی کتابهای مختلف بوده است، امید است موضوعات بررسی شده و نتیجه ی بدست آمده مثمر ثمر واقع گردد.

فصل اوّل:

كليات تحقيق

۱-۱- بیان مسأله:

در این رساله نخست شیوه های تأکید در ادبیات عرب و قرآن کریم بطور خلاصه مورد بحث واقع شده، آنگاه مهمترین اسلوبهای تأکید در نامه ها و کلمات قصار امام علی (ع) با توجه به مضامین اعتقادی، اخلاقی و سیاسی آنها دسته بندی شده است. بنا بر این، این رساله سعی در پاسخ به پرسشهای زیر دارد.

- ۱- مهمترین روشهای تأکیدی در نهج البلاغه بویژه نامه ها و کلمات قصار امام علی (ع) کدام است؟
- ۲- تأکید های نامه ها و کلمات قصار امام علی (ع) در خدمت بیان چه مضامینی است؟ در این رساله در پاسخ به سؤالات فوق، فرضیه های زیر مطرح می باشد:

۱-۲- فرضیه ها

- ۱- بیشترین روشهای تأکیدی بکاررفته در نهج البلاغه و بویژه نامه ها و کلمات قصار عبارتند از: اسلوب قصر، قسم، حروف تأکید و ...
- ۲- بیشترین مضامین مورد تأکید در نامه ها و کلمات قصار نهج البلاغه عبارتند از مضامین اعتقادی (توحید، معاد، امامت و ...)، اخلاقی، سیاسی.

۱-۳- پیشینه موضوع:

نهج البلاغه بعد از قرآن کریم مهمترین کتابی است که توجه محققان را به خود جلب کرده و درباره ی جنبه های مختلف آن پژوهشهای زیادی صورت گرفته است، درباره ی تأکید که یکی از ابعاد بلاغی و مهم نهج البلاغه است، بطور کامل پژوهشی انجام نشده است، آقای محسنی در مقاله ی خود با عنوان مضامین قصر در نهج البلاغه، فقط به اسلوب قصر بعنوان یکی از روشهای تأکید پرداخته است، و همچنین خانم فیروزه صمیمی در پایان نامه اش با عنوان «مضامین قصر در نهج البلاغه»، همین موضوع را مورد پژوهش قرار داده است، اما در این رساله سعی بر آن است که مهمترین اسلوبهای تأکید و مضامین آنها را بطور کلی در نهج البلاغه بویژه نامه ها و کلمات قصار مورد بررسی قرار گیرد، شاید بدین وسیله بتوانیم مهمترین مسائل مورد تأکید امام (ع) را شناسایی کنیم و به یکی دیگر از جنبه های زیبایی کلام آن امام همام (ع) پی ببریم.

۱-۴- اهمیت موضوع و اهداف آن

آشنایی با اسلوبهای تأکید در نهج البلاغه بویژه نامه‌ها و کلمات قصار، ضمن آنکه علاقه‌مندان به دانش ادبی را به ابعاد دیگری از ویژگیهای بلاغی نهج البلاغه آگاه می‌سازد آنها را با مهمترین مواضع و مبانی فکری مورد تأکید امام علی (ع) در زمینه‌های مختلف آشنا می‌کند، بنابراین، مهمترین اهداف مورد نظر از این رساله عبارتند از:

- ۱- تبیین مهمترین روشهای تأکید در نهج البلاغه بویژه نامه‌ها و کلمات قصار
- ۲- تبیین مهمترین مضامین مورد تأکید امام علی (ع) در نامه‌ها و کلمات قصار نهج البلاغه
- ۳- گسترش و توسعه‌ی مسائل اعتقادی و دینی و اخلاقی و سیاسی مورد تأکید امام علی (ع) در بین مسلمانان بویژه پیروان آن حضرت.

۱-۶- روش تحقیق:

روش کار را به اقتضای موضوع رساله براساس روش کتابخانه‌ای انجام شده است، ابتدا برای آگاهی از مهمترین اسلوبهای تأکید در کلام عرب، مهمترین کتابهای بلاغی موجود در این زمینه را مطالعه و نکات مهم آنرا استخراج کرده، سپس کتاب ارزشمند نهج البلاغه را مطالعه و مهمترین اسلوبهای تأکید بکاررفته در نامه‌ها و کلمات قصار را استخراج و فیش برداری نموده و براساس مضامین مختلف اعتقادی، اخلاقی و سیاسی دسته‌بندی شده است.

فصل دوم:

**نگاهی به اسلوبهای تأکید در کلام عرب به ویژه قرآن
کریم**

تأکید و اسلوبهای آن در قرآن کریم و ادبیات عرب

تأکید در ادبیات عرب تاریخچه ی گسترده ای دارد و در کتابهای مهم بلاغی به این مسأله پرداخته شده است، از آنجا گوینده میل دارد شنوده از کلامش اطمینان یابد همین میل به اطمینان بخشی از دیرباز آدمی را به استعمال اسلوبهای تأکید واداشته است.

اینک پیش از پرداختن به انواع تأکید در کلام عرب و قرآن کریم، یاد کرد چند نکته لازم است:

۲-۱- تعریف تأکید:

تأکید از نظر لغوی به معنای بستن زین اسب و محکم کردن آن با بندهای چرمی بر پشت چهارپا است، که این ریسمانها را «تواکید و تأکید» می نامیدند (المیدانی، ۱۴۱۶، ج ۱: ۱۸۵) اما تأکید در اصطلاح عبارت است از تقویت کلام و تحکیم آن به منظور از بین بردن شک و تردید نسبت به مضمون آن (المراغی، ۱۹۸۰، ج ۱: ۱۸۵).

محمد فاضلی در تعریفی که از تأکید ارائه نموده، به آنچه در بالا آمده اشاره می کند، و می گوید: تأکید عبارت است، از تثبیت و تمکین یک معنی و مفهوم در ذهن مخاطب و تقویت و تعمیق آن جهت رفع هر گونه شک و تردید و ابهام نسبت به آن معنا و مفهوم مورد نظر با بهره گیری از ادوات و کلمات و اسلوبهای خاص بیانی (فاضلی، ۱۳۸۱: ۵۵۳)

۲-۲- تأکید در علم بیان:

علم بیان با مباحث چهارگانه خود یعنی (تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه) از عوامل تأکید و تحکیم سخن است زیرا در مباحث این علم از شیوه های غیر مستقیم برای بیان سخن استفاده می شود و صاحب نظران عقیده دارند که تعبیر غیر مستقیم در جان شنوده تأثیر بیشتری دارد. (المیدانی، ۱۴۱۶، ج ۲: ۱۶۷)